

MINISTERUL
EDUCAȚIEI, CULTURII
ȘI CERCETĂRII

Anexă la Ordinul MECC
nr. 1046 din 21 august 2019

**МЕТОДИЧЕСКИ ПРЕПОРЪКИ
ПО ПРЕПОДАВАНЕ НА
БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА
2019-2020 УЧЕБНА ГОДИНА**

Chișinău, 2019

**МЕТОДИЧЕСКИ ПРЕПОРЪКИ
ПО ПРЕПОДАВАНЕ НА БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА
(2019-2020 учебна година)**

Образователният процес по български език и литература през 2019 - 2020 учебна година ще се осъществява в съответствие с Учебния план за начално, гимназиално и лицейско образование за 2019 -2020 учебна година и други нормативни документи, издадени от Министерството на образованието, културата и изследванията на Република Молдова. Основният нормативен документ за преподаване на българския език и литература е Училищният курикулум за 1–4, 5–9, 10–12 клас.

Цели на образователния процес по Български език и литература в съответствие с Курикулума 2018 година за начална степен и с Курикулума 2019 година за гимназиална и лицейска степен

Основен момент в модернизиранияте курикулуми по български език и литература за начална, гимназиална и лицейска степен е структурирането им чрез компетентностния подход (компетенции). Под компетенции следва да се разбира *интегрирана съвкупност от знания, умения, навици и ценностни отношения, хармонизирани с възрастовите особености и познавателните възможности на учениците*. Курикулумите по български език и литература за начален етап, гимназия и лицей *посочват* базовите и специфичните компетенции, както и логиката на формирането им, учебното съдържание и препоръчаните дейности за тяхното постигане в съответствие със стандартите.

Функционално курикулумът е свързан с изработването на годишен календарно-тематичен план от всеки учител по български език и литература. Учителят изработва своето основно ръководство за работа, ръководейки се в началната степен, в 5 и 10 класове от интегрирания курикулум, в останалите гимназиални и лицейски класове учителят се базира върху Курикулума 2010 година, предполагащ двусъставността на обучението (езика и литературата).

Курикулумът разписва максимум от възможности и варианти на компетенциите, които структурират целите и пътищата за постигането им, но това не ограничава творческия подход на учителя, но и предполага **творчество в избора на стратегията за преподаване и учене** във всяка конкретна ситуация. А в 5 и 10 клас, според Курикулума 2019 учителят сам планира необходимото съотношение на езиковите и литературни часове, съобразявайки се с конкретната ситуация. Учителят има право да фиксира своето внимание върху онези дейности на учениците, които са целесъобразни от гледна точка на владеене на езика,

духовните потребности и формиращите цели на предмета. Негово е правото разумно да планира равнището на постигане на стандартите в един реализуем процес на педагогическо сътрудничество с учениците.

Родноезиковото обучение в молдовските училища с българския контингент учещи предполага съобразяването с формирация характер на съвременното образование и превръщането на ученика в субект на обучението, отчитане на спецификата на образователната система в Република Молдова, културните взаимодействия и различните степени на владеене на езика.

Основната цел на организацията на обучението по родна словесност е създаване на условия за развитие на хармонична личност – определена в своята етнокултурна идентичност и открита за Диалога на културите.

Най-важното в езиковото обучение е ориентирането му към текста и чрез него към заниманията с езика като изразително-изобразително средство (за себеизразяване и разбиране на другия). Това се налага от полиезиковата и поликултурната ситуация в Републиката и от специфичните условия на функционирането на българския език в Република Молдова. При езиковото обучение следва да се съчетават системно-структурният и комуникативно-речевият принципи, които да намират приложение в разнообразните дейности за работа върху текста и при създаването на собствен текст от учениците. Принципно е спазването на интердисциплинарната връзка с литературното обучение (не само българска, но включително и по руска, румънска, универсална), като работата с художествения текст да е целенасочена към пълноценното използване на българския език за разкриване на богатите му изразни възможности, за обогатяване на индивидуалния речников запас на учениците и развитие на реалните им възможности да се себеизразяват с помощта на българското слово. Учебното съдържание е насочено преди всичко към получаването на знания за стилистичните особености на словоупотреба, за текстовите структури и развитие на навици за конструиране на текстове от различен стил в собствената писмена дейност, овладяване на книжовната форма на българския език чрез развитие на устната и писмена реч на учениците. Също така принципно е да се работи в тясна взаимовръзка не само с *Българската литература*, приобщаваща учениците чрез художествените творби към духовното богатство на българите, но и с *Историята, културата и традициите на българския народ*. Този предмет се преподава в рамките на 1 час седмично. Да се засили междупредметната връзка на БЕЛ и други дисциплини от етнокултурния блок, включително и Музикално образование.

Учебни планове

В съответствие с учебния план на Министерството на образованието, културата и изследването за 2019-2020 учебна година брой часове по предмета **Български език и литература** остава без изменения, като за всички училища с български контингент учещи се запазват по 3 часа седмично. Само в лицейските класове от хуманитарен профил за **Български език и литература** се отвеждат по 4 часа седмично, докато в класове с реален профил остават по 3 часа

- за 1-4. клас (3 часа, интегриран курс)
- за 5 клас (3 часа, интегриран курс), според Курикулума 2019
- за 6-9. клас (2 часа – език, 1 час – литература)
- за 10. клас (3 часа, интегриран курс), според Курикулума 2019
- за 11-12. клас: 4 часа хуманитарен профил: 3 часа - литература, 1 час – език;
3 часа реален профил: 2 часа – литература, 1 час – език.

Предмет **История, култура и традиции на българския народ** се преподава в рамките на 1 час седмично на български език от 1 до 9 клас. За начален етап е издаден учебник за 1-2 клас. Този учебник може да се използва като помагало също така и в 3 и 4 клас. В отделни учебни заведения възможно е задълбочаване на етнокултурния компонент. За целта в училището се изработва индивидуален план, който се утвърждава в Министерството на образование то, културата и изследването.

Забележка. Ако в класа има деца с специални образователни потребности, учителят трябва да адаптира предметния курикулум в съответствие с индивидуалните особености на ученика и въз неговата основа да се изработи индивидуален учебен план (гледай: Образователный учебный план, Chişinău, 2012).

Учебно-методическо осигуряване

Препоръчват се следните учебници по български език и литература:

1. клас – И. Димитрова, Е. Дериволкова. Буквар «Светулка». Chişinău, “Ştiinţa” 2010.
1. клас – Е. Рацеева, Н.Червенков, Е. Дериволкова, М. Драганова «Моите корени» Учебник по история, култура и традиции на българския народ» 1.- 2. клас. Univers pedagogic. 2007.
2. клас – И. Димитрова, Е. Дериволкова. Български език за 2. клас. Chişinău, “Cartier” 2015.
2. клас – Е. Рацеева, Н.Червенков, Е. Дериволкова, М. Драганова «Моите корени» Учебник по история, култура и традиции на българския народ» 1. – 2. клас. Univers pedagogic. 2007.
3. клас – М. Натаина, Е. Дериволкова, Н. Кара, “Слънчева пътека» Читанка. Chişinău, Cartier, 2005.

3. клас – К. Демирева, Н. Кара, Н. Вълчева, М. Натаина, Е. Дериволкова. Български език за 3 клас. Chişinău, Cartier, 2016.
4. клас М. Натаина, Е. Дериволкова, Н. Кара. «Къщичка на детство златно». Читанка, 2005.
4. клас - К. Демирева, Н.Кара, Н. Вълчева. Български език за 4. клас. Chişinău, Cartier, 2017.
5. клас - К. Демирева, Н. Кара, Е. Рацеева, Л. Кавръкова. Български език и литература, за 5. клас. - Chişinău, Cartier. 2015.
6. клас - К.Демирева, Е.Рацеева, Н.Кара. Български език и литература за 6.клас. Chişinău, Cartier, 2017.
7. клас - Е. Рацеева, Н. Кара, К. Цанков. Български език и литература за 7. клас,. Chişinău, Cartier, 2012.
- 8.клас - Е.Рацеева, Н.Кара, К.Демирева. Български език и литература за 8.клас. Chişinău, Cartier, 2013.
9. клас - Е.Рацеева, Н.Кара, К.Демирева. Български език и литература за 9.клас. Chişinău, Cartier, 2016.
10. и 11. клас - Е.Рацеева, К.Демирева, Д.Йорданова, С.Никифорцева. Учебно помагало по Български език и литература. Chişinău, Cartier, 2016.
- 12.клас - К.Демирева, Е.Рацеева, Н.Кара, Д.Йорданова. Учебно помагало по Български език и литература. Chişinău, Cartier, 2016.

Учебниците, които се преиздават в 2018 година, са съобразени с изискванията на курикулума. Но и учебниците, издадени преди реформата на курикулума, са построени на културологична основа, позволяват успешно да се реализират целите на курикулума. Могат да се използват и учебниците, издадени в Република България, обаче организацията на работата в лицейските класове трябва да се съобразява с насоките, представени в теоретичната част на курикулума и в издадените през 2007 година, 2010 и 2011 година гидове за учителя.

Стратегии за оценяване

Оценяването трябва да се разглежда като непрекъснат процес и да не се свежда само към поставяне на оценки. Функциите му се заключават не само в мотивацията на ученика, но и в констатацията, диагностиката на резултатите на ученика, прогностиката, оценяването на нивото на интелектуалните му способности и практически умения в края на даден цикъл на обучение. Оценяването трябва да носи възпитателен характер и да включва иновационните технологии: рейтинг, многоаспектно оценяване, само - и взаимнооценка.

В основата на оценките по български език и литература трябва да са поставени преди всичко комуникативната, етносоциокултурната и интеркултурната компетенции. Освен традиционните методи на оценяване (писмени, устни и практически задачи) в практиката на съвременния учител, работещ върху формиране на компетенциите, все повече трябва да навлизат такива методи на оценяване, като изследване, проекти, портфолио, оценъчни дидактични игри, тестиране.

Изисквания към оценяването:

- Обективност: сходни форми, еднакви критерии, без лично отношение.
- Етичност: зачитане на правата, достойнството и различността.
- Справедливост: всички трябва да имат равни възможности за успех.
- Прозрачност: кого, кога и как ще оценяват.
- Отговорност: да се отчита ефектът върху оценявания и институцията.
- Адекватност: изпитните форми да са адекватни на целите на оценяването.
- Своевременност: да се поддържа ефективна обратна връзка.
- Ефективност: оценяването да не отнема цялото време на учителя, а и на учениците.

С цел оптимизиране на процеса на адаптиране на учениците от 5 клас към новата система за оценяването им, през периода септември - октомври 2019 г.,

- 1.1 активността на учениците и училищните им резултати ще се оценяват без цифрова оценка, като се използват критерии, дескриптори, квалификативи;
- 1.2 учителите ще обяснят на учениците взаимовръзката между дескриптор и бележка, като по този начин ще подготвят учениците да разберат значението на бележките;
- 1.3 Учителите ще информират родителите за спецификата на новата система за оценяване на учениците от 5 клас и за значението на участието на семейството в преходния период.

Внимание! В пети клас няма да се дават оценки за формативното оценяване, като ролята на това оценяване е ръководство за ученика към напредък и успешно обучение. Единичните отговори в часа не са основание за оценка. Също така, през първия семестър препоръчваме да не се оценяват домашните с бележки от "1" до "4".

Ученикът ще бъде оценяван според оценката от сумативното оценяване, в края на всеки един учебен модул. Резултатите от оценяването ще спазват принципа на поверителност, като се съобщават на ученика и родителя, без да бъдат публично оповестявани. След като завършат сумативните оценявания, учителят задължително ще проведе урок на анализа на резултатите от оценяването, който ще включва два важни аспекта:

- анализ на резултатите, упражнения за коригиране на грешки, диференцирани обяснения;
- рефлексивна самооценка, която стимулира съзнателно, самостоятелно и фокусирано обучение към успеха на ученика.

Внимание! Препоръчва се:

В 5-ти клас оценките от "1" до "4", получени при сумативното оценяване, не се записват в училищния дневник. Учителят ще изработи план за възстановяване и ще извърши в рамките на максимум 1-2 седмици повторния тест, който ще има същата степен на трудност. Освен това учениците, които са отсъствали, ще трябва задължително да направят теста за сумативното оценяване. В зависимост от контекста се определя датата на теста. Това ще бъде направено след уроците, във времето, договорено от учителя с отсъстващите ученици и / или тези, които са следвали плана за възстановяване. Оценката от повторното оценяване ще бъде записана в деня на тестирането със строга спецификация в раздел „Бележки“ на училищния дневник.

В Република Молдова се провежда външно финално сумативно оценяване по предмета «Български език и литература» в края на лицейската степен – в рамките на изпита по бакалавриата и в края на началната степен – в рамките на финалното национално тестиране в 4 клас.

На републиканско ниво в края на учебната година (втората половина на месец май) ще се проведе външно оценяване във форма на контролна работа/тест в 9-ти клас. Получените бележки на учениците ще се отразяват в дневника като текуща бележка. През декември месец, в края на първия семестър, на учениците ще се даде тест за трениране. Резултатите ще се анализират заедно с учениците, без да се слагат бележките в дневника.

Библиография

В своята професионална дейност, в процеса на преподаване – учене – оценяване, учителят по български език и литература ще може да ползва гидове за учителя и следните източници:

1. Ministerul Educației al Republicii Moldova. Български език и литература. Курикулум за I – IV клас. Chișinău, 2018.
2. Ministerul Educației al Republicii Moldova. Български език и литература. Курикулум за V – IX клас. Lyceum, Chișinău, 2010.
3. Ministerul Educației al Republicii Moldova. Български език и литература. Курикулум за X – XII клас. Știința, Chișinău, 2010.
4. Ministerul Educației al Republicii Moldova. Български език и литература. Курикулум за V – IX клас. Chișinău, 2019.
5. Ministerul Educației al Republicii Moldova. Български език и литература. Курикулум за X – XII клас. Chișinău, 2019.
6. Ministerul Educației al Republicii Moldova. История, Култура и Традиции на българския народ. Курикулум за I – IV клас. Chișinău, 2018.
7. Ministerul Educației al Republicii Moldova. Български език и литература. Гид за внедряване на Курикулума за V – IX клас. Chișinău, 2019.
8. Ministerul Educației al Republicii Moldova. Български език и литература. Гид за внедряване на Курикулума за X – XII клас. Chișinău, 2019.

9. Ministerul Educației al Republicii Moldova. История, Култура и Традиции на българския народ. Гид за внедряване на Курикулума за I – IV клас. Chișinău, 2018.
10. Ministerul Educației al Republicii Moldova. Български език и литература. Гид за внедряване на Курикулума за I – IV клас. Chișinău, 2018.
11. Гуцу В. Основы национального куррикулума, Кишинеу, 2007.
12. Гуцу В. Развитие и внедрение куррикулума в гимназическое образование: концептуальные положения. Кишинеу, 2000.
13. Демирева К. Обучението по български език и литература в Молдова. Български език и литература, №5, 2005.
14. Демирева К. Интертекстуалност, мултикултурно образование, критическо мислене. В Сп. Български език и литература, №4, 2008.
15. Демирева К., Рацеева Е., Кара Н. Български език и литература Ghid de implementare a curriculumului modernizat în învățământ liceal. Ministerul Educației și Tineretului al Republicii Moldova. Proiectul „Educația de calitate în mediul rural din Moldova”. Chișinău, Știința, 2007.
16. Демирева К., Рацеева Е., Кара Н. Български език и литература Ghid de implementare a curriculumului modernizat pentru treapta liceală. Ministerul Educației al Republicii Moldova. Proiectul „Educația de calitate în mediul rural din Moldova”. Chișinău, Știința, 2010.
17. Рацеева Е., Кара Н. Български език и литература. История, култура и традиции на българския народ. Гид за прилагане на модернизирания курикулум за начална и гимназиална степен. Liceum, Chișinău, 2011.
18. Преподаване на българския език в Република Молдова: опит и перспективи Материали от научната конференция, посветена на 30 години от началото на изучаване на българския език в училищата с ученици от български произход в Република Молдова. (Кишинев, 4 и 5 ноември 2016 година).

Допълнителна литература

1. Великсар Вероника, Българската народна песен в мултиетническа среда в Тараклийския район (република Молдова), Тараклия, 2017.
2. Георгиева. Мариана Из лабиринтите на българското слово. Русе, 2014.
3. Демирева Кирилка, Брод през годините, Кишинев, 2018.
4. Кара Н. Български език в Молдова /Българи в Северното Причерноморие. Изследвания и материали. Том осми. Велико Търново, 2004.
5. Кара Н. Болгарский язык в Молдове и проблемы его изучения. // Curriculum școlar: proiectare, implementare și dezvoltare. Chișinău, 2007.
6. Кара Н. Язык болгар Молдовы: История и современность. Chisinau, 2017.
7. Ковалов Александр, Календарная обрядность болгар Республики Молдова, Кишинев, 2017.
8. Кондов Васил, Кратък речник на кортенския говор в Бесарабия (Република Молдова), Тараклия, 2017.
9. Налбантова Елена **Подстъпи** към съвременната българска поезия от Бесарабия и Таврия, УИ „Св. св. Кирил и Методий”. Велико Търново, 2014.
10. Рацеева Е. Писателят Мишо Хаджийски /Българи в Северното Причерноморие. Изследвания и материали. Том осми. Велико Търново, 2004.
11. Рацеева Е. Мифологическое и обрядовое в структурах повседневности болгар-переселенцев в произведениях Мишо Хаджийски // Бесарабските българи: история, култура и език. Кишинев: SȘB, 2014, с.397 - 404.

12. Рацеева Е Ритуално и повседневное в произведениях Мишо Хаджийски о болгарях-переселенцах (статья //Славяне в Карпато-Дунайском регионе: Вопросы взаимовлияния этносов и культур. Материалы международной научно-практической конференции 24-25 октября 2013 года. Кишинев: Universitatea Slavonă, 2014, с. 46-55
13. Рацеева Елена, Родолубецът (*100 години от рождението на Мишо Хаджийски*), *Форум*, бр.2. 2017, с. 2 – 9.
14. Рацеева Елена, Особенности на етническото съзнание на подрастващото поколение българи от Република Молдова// сп. Проглас: Велико Търновски университет "Св.св Кирил и Методи", 2017, бр.1., с. 77- 87.
15. Рацеева Елена Символизации на образа на Васил Левски в самосъзнанието на бесарабските българи // Васил Левски. Из кривините на литературната иконография. Пловдив: Пловдивски университет "Паисий Хилендарски", 2018.
16. Постановление правительства № 523 от 11.07.2011 «Программа развития школьного образования в Республике Молдова».

Надежда ДИМИТРОВА, заместник началник управление
в Националната Агенция по Курикулум и Оценяване към
Министерството на образованието, културата и
изследването на Република Молдова